

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle aloitteesta kriittisten raaka-aineiden turvallisen, monipuolisen, kohtuuhintaisen ja kestävä saannin varmistamiseksi: (1) Komission tiedonanto kriittisten raaka-aineiden turvallisen ja kestävä saannin varmistamisesta kaksoissiirtymän tukemiseksi (2) komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kehyksen luomisesta kriittisten raaka-aineiden turvatun ja kestävä tarjonnan varmistamisesta ja asetusten (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, 2018/1724 ja (EU) 2019/1020 muuttamisesta (kriittisiä raaka-aineita koskeva säädös)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle aloitteesta kriittisten raaka-aineiden turvallisen, monipuolisen, kohtuuhintaisen ja kestävä saannin varmistamiseksi: (1) Komission tiedonanto kriittisten raaka-aineiden turvallisen ja kestävä saannin varmistamisesta kaksoissiirtymän tukemiseksi (2) komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kehyksen luomisesta kriittisten raaka-aineiden turvatun ja kestävä tarjonnan varmistamisesta ja asetusten (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, 2018/1724 ja (EU) 2019/1020 muuttamisesta (kriittisiä raaka-aineita koskeva säädös) (U 7/2023 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Teo Kangaspunta, työ- ja elinkeinoministeriö
- hallitussihteeri Sirkku Jaakkola, ympäristöministeriö
- lainsäädäntöjohtaja Johanna Korpi, ympäristöministeriö
- johtava varautumisiasiantuntija Tommi Tyrväinen, Huoltovarmuuskeskus
- pääjohtaja Kimmo Tiilikainen, Geologian tutkimuskeskus GTK
- johtava lakimies Marko Nurmikolu, Suomen Kuntaliitto
- johtava tutkija Marja Vilkinen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- toimitusjohtaja Pia Vilenius, Akkuteollisuus ry
- johtava asiantuntija Päivi Wood, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- toiminnanjohtaja Pekka Suomela, Kaivosteollisuus ry
- johtava asiantuntija Eero Jalava, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- ympäristöjuristi Matti Kattainen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2023 vp

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ulkoministeriö
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Teknologiateollisuus ry

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Ehdotuksen ja tiedonannon yhteisenä tavoitteena on varmistaa vihreän siirtymän ja digitaalisen siirtymän (kaksoissiirtymän) tavoitteet sekä unionin kriisinkestävyys, mitkä edellyttävät merkittäviä määriä kriittisiä raaka-aineita. Ehdotuksessa asetetaan konkreettiset tavoitteet strategisten raaka-aineiden EU:n oman tuotannon määrälle EU:ssa vuonna 2030. Asetuksella säädettäisiin strategisista ja kriittisistä raaka-aineista. Ehdotuksella säännellään erityisesti kriittisten ja strategisten raaka-aineiden hankkeiden lupamenettelyistä (keskitetty asiointipiste, strategisten hankkeiden osalta myös käsittelyn määräajat). Strategiset hankkeet voisivat saada erittäin tärkeää yleistä etua koskevan aseman. Kriittisten ja strategisten raaka-aineiden saantia edistetään näitä raaka-aineita sisältävien tuotteiden keräystä ja kierrätystä edistävällä sääntelyllä. Kaivannaisjätteiden raaka-ainepotentiaali tulee selvittää ja julkistaa hyödyntämistä silmällä pitäen. Lisäksi säädettäisiin jäsenmaita ja yrityksiä koskevista erilaisista seuranta- ja raportointivelvoitteista. Ehdotus sisältää valtuutuksia, joiden nojalla komissio seuraa ja koordinoi raaka-ainemarkkinoita ja -hankintoja sekä voi tarvittaessa esittää lisätoimenpiteitä, mikäli nyt esitettävät toimet osoittautuvat riittämättömiksi.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on muodostanut näkemyksiä asiakokonaisuuteen aikaisemmin mm. E-selvityksissä E 180/2022 vp, E 174/2022 vp, E 160/2022 vp ja E 66/2022 vp sekä U 44/2022 vp, U 117/2022 vp, U 35/2022 vp, U 57/2021 vp ja U 81/2022 vp todeten seuraavaa:

Suomi pitää toimia kriittisten raaka-aineiden tuotantoketjujen monipuolistamiseksi ja kriittisten riippuvuuksien vähentämiseksi välttämättöminä. Raaka-aineiden saanti on kriittistä niin vihreälle kuin digitaalisellekin siirtymälle. Kriittisten raaka-aineiden saatavuus haastaa myös turvallisuus- ja puolustussektoreita.

Keskinäisriippuvuuksien maailmassa EU:n eriyttäminen globaaleista tuotantoketjuista ei ole realistista tai tavoiteltavaa. Strategisen autonomian vahvistaminen edellyttää kuitenkin riippuvuuksien kriittistä tarkastelua. Toimitusketjujen ja kriisinkestävyyden vahvistamiseksi tulisi haitallisia riippuvuuksia vähentää erityisesti kriittisimmillä sektoreilla. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on tärkeää kehittää EU:n olemassa olevia kumppanuuksia sekä pyrkiä luomaan uusia. Samalla on tärkeää, että globaalia keskinäisriippuvuutta tarkastellaan EU:ssa kokonaisvaltaisesti myös vastuullisuuden näkökulmasta.

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2023 vp

Osana EU:n kehityspoliittisia pyrkimyksiä EU voi omien raaka-ainehuoltoon liittyvien intressiensä ohella tukea raaka-aineiden prosessointia kehittyvillä markkinoilla. Kumppanuuksien kautta EU voi pyrkiä edistämään myös toiminnan vastuullisuutta sekä hyvää hallintoa ja hyviä teknologioita.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU toimii aktiivisesti myös erilaisilla yhteistyöfoorumeilla vaikuttaakseen kriittisten raaka-aineiden tuotantoketjujen monipuolistumiseen. Kumppanuuksia voidaan vahvistaa ja tuotantoketjuja monipuolistaa parhaassa tapauksessa myös uudentyyppisillä yhteistyöaloitteilla. On tärkeää, että neuvotellut sopimukset saadaan toimeenpantua ja käynnissä olevat neuvottelut päätökseen.

Suomi korostaa kiertotalouden ratkaisujen merkitystä uusien liiketoimintamahdollisuuksien edistämässä sekä kilpailukyvyn että luonnonvarojen kestävä käytön vahvistamisessa. Kiertotalous voi myös edistää omavaraisuutta ja vähentää riippuvuutta kriittisistä materiaaleista.

Selkeät, laadukkaat ja kestoaltaan kohtuulliset hallinnolliset menettelyt ovat olennainen tekijä vihreän siirtymän edistämässä. Valtioneuvosto korostaa tarvetta huomioida kansalliset erityispiirteet asianmukaisella tavalla jättämällä jäsenvaltioille riittävästi liikkumavaraa lupamenettelyjen kehittämiseen ja nopeuttamiseen.

Valtioneuvosto näkee varmuusvarastoinnin lähtökohtaisesti kannatettavana, mutta tunnistaa käytännön toteutukseen liittyvät suuret haasteet. Valtioneuvosto korostaa, ettei unionin tason yhteinen varautuminen kriiseihin korvaa tai rajoita jokaisen jäsenvaltion vastuuta omasta kansallisesta varautumisestaan.

Valtioneuvosto pitää hyvänä unionin aktiivisia toimia nykyisiin ja tulevaisuuden haasteisiin vastaavan osaamisen varmistamiseksi sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että toimitissa otetaan huomioon eri väestöryhmät ja toimialat laajasti.

Valtioneuvosto täydentää aikaisempia kantojaan seuraavasti osallistukseen asetusehdotuksen käsittelyyn neuvostossa:

Omavaraisuuteen ja kriittisten raaka-aineiden saatavuuteen yksi osaratkaisu on luvituksen nopeuttaminen. Valtioneuvosto tunnistaa sujuvan luvituksen merkityksen osana houkuttelevaa investointiympäristöä. Toimintaympäristön kannalta on tärkeää varmistaa lupaprosessien ja niiden keston ennakoitavuus. Luvitukselle asetettavien enimmäismääräaikaisten ja viranomaisten määräaikoihin myöntämien pidennysten tulisi olla oikeassa suhteessa siihen aikaan, jonka viranomaiset tarvitsevat asian käsittelemiseksi huolellisesti. Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu lupahakemuksen automaattinen hyväksyntämenettely olisi ongelmallinen perustuslain 21 §:n osalta muun muassa muutoksenhakekeinojen käyttämisen näkökulmasta.

Sääntelyssä tulisi varmistaa ympäristön- ja luonnonsuojelun korkea taso ja johdonmukaisuus unionin muihin ympäristötoimiin ja ympäristötavoitteisiin sekä yleisön osallistamiseen nähden. Eritoten tärkeän yleisen edun periaatteen soveltamiseen tulisi jäädä riittävästi kansallista liikkumavaraa luonto- ja ympäristöarvojen huomioimiseksi. Tältä osin jatkoneuvotteluissa tulisi erityisesti huomioida periaatteen soveltaminen suhteessa Natura 2000 -alueeseen, lintu- ja luontodirekti-

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2023 vp

viin sekä vesipuitedirektiiviin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksessa mainittu vaihtoehto sovittaa yhteen eri menettelyjen ympäristövaikutusten arvioinnit säilyy.

Ehdotuksen vaikutuksia kansalliseen alueidenkäytön suunnitteluun tulee pyrkiä selventämään.

Jatkokäsittelyssä etenkin kaavoitusta koskevan sääntelyn selkeyteen tulee kiinnittää huomiota ja tarkastella, kuinka sääntely vaikuttaisi kuntien harkintavaltaan kaavoitusta koskevissa asioissa. Lisäksi on tarkasteltava, kuinka ehdotukset viranomaisten tehtävien järjestämisestä ja hallinnollisista menettelyistä vaikuttaisivat kunnalliseen itsehallintoon.

Asetusehdotuksessa säädettäisiin tiettyjen tietojen julkaisuvelvoitteista avoimissa tietokannoissa tai verkkosivustoilla. Valtioneuvosto pitää tärkeänä varmistaa, etteivät julkaisuvelvoitteet vaarantaisi tiedon luottamuksellisuutta.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota toimijoille asetettujen velvoitteiden laajuuteen ja hallinnollisen taakan lisääntymiseen etenkin elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan toteutumisen osalta sekä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten näkökulmasta. Ehdotetuissa kiertotaloutta koskevissa artikloissa osoitettaisiin jäsenvaltioille ja toimijoille useita velvollisuuksia, joiden oikeasuhtaisuutta ja vaikutuksia sekä suhdetta jätesääntelyyn tulee tarkastella ehdotuksen jatkokäsittelyssä.

Varmuusvarastoinnissa tulisi varmistaa yhteensopivuus Suomen huoltovarmuusjärjestelmän sekä muiden EU-aloitteiden, kuten sisämarkkinoiden hätäapuvälinettä koskevan lainsäädäntöpakettin (ns. SMEI-paketti, Single Market Emergency Instrument) kanssa.

Valtioneuvosto korostaa, että uusien järjestelyjen tulee olla yhteensopivia Maailman kauppajärjestön (WTO) sääntöjen kanssa. On tärkeää, että kumppanuuksien kehittämistä tukevat erilaiset EU-välineet ja strategiat, kuten Global Gateway.

Jatkokäsittelyssä tulisi selvittää, mitkä asetusehdotukseen sisältyvien aineellisten velvoitteiden rikkomukset olisivat sanktioitavia.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että asetusehdotuksessa komissiolle siirrettävät toimivaltuudet olisivat laajoja, minkä vuoksi jatkokäsittelyssä on tarkasteltava toimivaltuuksien oikeasuhtaisuutta. Komissiolle annettavien toimivaltuuksien tulisi olla myös täsmällisiä ja hyvin perusteluja. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota siihen, kuinka selkeä sääntelykokonaisuudesta muodostuu ja onko sääntely ennakoitavaa toimijoille.

Valtioneuvosto katsoo ehdotuksen oikeusperustan olevan lähtökohtaisesti asianmukainen. Valtioneuvosto kuitenkin arvioi ehdotuksen oikeusperustan asianmukaisuutta kaavoituksen osalta neuvottelujen edetessä. Valtioneuvosto katsoo, että komission asetusehdotus on nykyisellään toissijaisuusperiaatteen mukainen. Suhteellisuusperiaatteen toteutumista tulee arvioida neuvotteluiden kuluessa siltä osin kuin ehdotus koskee kaavoitusta, jäsenvaltioiden viranomaisten tehtäviä ja hallinnollisia menettelyitä.

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2023 vp

Valtioneuvosto katsoo, että jatkoneuvotteluissa tarvitaan myös lisäselvitystä ehdotuksen suhteesta muuhun unionin sääntelyyn ja kansainväliseen oikeuteen. Lisäksi valtioneuvosto pitää tarpeellisenä huolehtia, ettei epäselvyyttä sovellettavuudesta suhteessa muuhun EU-sääntelyyn synny.

Jatkokäsittelyssä on tärkeää varmistaa, että asetusehdotus jättää riittävän siirtymäajan kansalliselle täytäntöönpanolle muun muassa sääntelyn ennakoitavuuden ja kansallisten lainsäädännön muutostarpeiden vuoksi.

Valtioneuvosto tarkentaa kantojaan neuvottelujen edetessä ja toimittaa eduskunnalle tarvittavat jatkoselvitykset.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotuksen tausta ja lähtökohdat

Ehdotuksen taustalla on Euroopan raaka-aineriippuvuus. Viimeaikaiset kriisit, pandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, ovat korostaneet kansainvälisten toimitusketjujen haavoittuvuutta. Samanaikaisesti ns. kaksoissiirtymä, eli digitalisaatio ja siirtyminen hiilineutraaliin yhteiskuntaan, on korostanut kriittisten raaka-aineiden tarvetta.

Ehdotuksella pyritään lisäämään eurooppalaisten kriittisten materiaalien tuotantoa ja turvaamaan toimituksia kolmansista maista. Ehdotus on osa komission ns. CRMA-pakettia (Critical Raw Materials Act), joka sisältää sekä lainsäädäntöehdotuksia että politiikkatoimia. Saman kokonaisuuden keskeinen osa on myös ns. nettonolla-asetus, jota talousvaliokunta arvioi erillisessä lausunnossaan.

Ehdotus sisältää monentyyppisiä kriittisiä ja strategisia raaka-aineita koskevia toimia: 1. EU:n raaka-ainearvoketjujen vahvistaminen, 2. riskien monitorointi ja vähentäminen, 3. kestävyys, 4. strategiset kumppanuudet ja 5. tavoitteiden toteuttamista koskevan rakenteen luominen sekä hallintoon että seurantaan. Ehdotukseen sisältyisi lista kriittisistä raaka-aineista ja lisäksi suppeampi strategisten raaka-aineiden lista.

Ehdotus sisältää konkreettisia tavoitteita EU:n oman raaka-ainetuotannon vahvistamiseksi: tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä 10 % käytetyistä strategisista raaka-aineista tuotetaan EU:ssa, 40 % käytetyistä strategisista raaka-aineista jalostetaan EU:ssa ja 15 % käytetyistä strategisista raaka-aineista on peräisin kierrätyslähteistä. Samalla unionin strategisten raaka-aineiden tuonti monipuolistuisi niin, että vuoteen 2030 mennessä minkään strategisen raaka-aineen osalta Euroopan riippuvuus yksittäisen kolmannen maan tuotannosta tai jatkojalostuksesta ei ylittäisi 65 %:a.

EU on tällä hetkellä erittäin riippuvainen kriittisten raaka-aineiden ja niistä valmistettujen tuotteiden tuonnista: EU hankkii esimerkiksi 97 prosenttia tarvitsemastaan magnesiumista Kiinasta, ja kestopagneeteissa käytettävät raskaat harvinaiset maametallit jalostetaan yksinomaan Kiinassa. Samalla kriittisten raaka-aineiden kysynnän arvioidaan kasvavan esim. akkuihin käytettävän

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2023 vp

litiumin osalta vuoteen 2030 mennessä EU:ssa 12-kertaiseksi ja vuoteen 2050 mennessä 21-kertaiseksi.

Talousvaliokunta pitää ehdotusta tärkeänä kriittisten raaka-aineiden saannin turvaamiseksi ja toimitusketjujen monipuolistamiseksi. Ehdotus kytkeytyy geopolitiiseen ja -taloudelliseen tilanteeseen ja keskusteluun EU:n strategisesta autonomiasta. Ehdotus sisältää laajan kirjon toimenpiteitä EU:n aseman vahvistamiseksi. Talousvaliokunta pitää ehdotuksia lähtökohdiltaan perusteltuna mutta kiinnittää seuraavassa huomiota myös tiettyjen ehdotusten ongelmakohtiin ja yhteensovittamiseen kansallisen lainsäädännön kanssa.

Strategiset hankkeet ja veto-oikeus

Asetuksen keskeisiä ehdotuksia on siihen sisältyvä strategisten hankkeiden määrittely. Kyse on strategisten raaka-aineiden toimitusvarmuutta edistävästä hankkeesta, joiden toteutumista edistettäisiin tietyillä erityiseduilla. Tämä merkitsisi ehdotuksen mukaan etuja luvituksessa, luvan myöntämistä tietyssä enimmäismääräajassa, tiettyjen hankkeiden osalta automaattista hyväksyntää, mikäli päätöstä ei tehtäisi määräajassa, sekä asemaa yleisen edun projekteina. Luvitusta edistävä yhteyspiste, ns. one stop shop, koskisi kaikkia kriittisten raaka-aineiden hankkeita.

Talousvaliokunta pitää luvituksen nopeuttamista ja toimivuutta sekä menettelyjen yhteensovittamista keskeisinä keinoina hankkeiden edistämiseen ja on korostanut tätä useissa asiayhteyksissä myös aiemmissa lausunnoissaan ja mietinnöissään (ks. esim. TaVM 41/2022 vp — HE 126/2022 vp). Valiokunta korostaa kuitenkin, että tämä ei saa vaarantaa asioiden huolellista käsittelyä eikä perustuslain takaamaa muutoksenhakuoikeuden toteutumista. Tältä kannalta valiokunta korostaa valtioneuvoston kannassakin todettua lupahakemuksen käsittelyn automaattisuuden ongelmallisuutta. Talousvaliokunta pitää keskeisenä, ettei strategisen hankkeen status vaikuta hankkeelta edellytettäviin kansainvälisen, unionin tai kansallisen oikeuden vaatimuksiin. Talousvaliokunta korostaa myös, että ehdotukseen sisältyvän ns. veto-oikeuden tulee varmistaa se, ettei hanketta jäsenvaltion vastustaessa määritetä ehdotuksessa tarkoitetuksi strategiseksi hankkeeksi.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että nyt käsiteltävän ehdotuksen suhde nykyisiin tai tuleviin EU-tason rahoitusinstrumentteihin jää tässä kohtaa osin epävarmaksi. Ehdotus ei sellaisenaan sisällä EU:n määrärahojen lisäystä kriittisten raaka-aineiden saatavuuden varmistamiseen, vaan siinä ehdotetaan olemassa olevien rahoitusinstrumenttien suuntaamista tukemaan säädösten toimeenpanoa.

Kaavoitus ja kunnallinen itsehallinto

Ehdotuksella voi olla käytännössä merkittäviä vaikutuksia myös kuntatasolla. Tämä liittyy kuntien itsehallintoon, kaavoitukseen ja viranomaistoimintojen järjestämiseen. Tältä kannalta merkityksellinen on erityisesti suunnittelua koskevaan ehdotuksen 12 artiklaan sisältyvä kaavoitusta koskeva säännös. Valtioneuvoston kannassa on todettu, että ehdotuksen vaikutuksia kansalliseen alueidenkäytön suunnitteluun tulee pyrkiä selventämään. Samoin on tunnistettu tarve tarkastella, kuinka sääntely vaikuttaisi kuntien harkintavaltaan kaavoituksessa ja kunnalliseen itsehallintoon.

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2023 vp

Talousvaliokunta arvioi ehdotusta toimialansa kannalta eikä sen vuoksi yksityiskohtaisesti tarkastele ehdotuksen suhdetta kunnalliseen itsehallintoon. Talousvaliokunta korostaa kuitenkin, että ehdotuksen valmistelun ja sääntelyn täytäntöönpanon yhteydessä on arvioitava, miten asetus ehdotuksen 12 artikla vaikuttaisi kuntien harkintavaltaan kaavoitusta koskevissa asioissa, ja samalla varmistettava sääntelyn yhteensopivuus kunnallisen itsehallinnon kanssa. Tämän merkitystä korostaa erityisesti 1.6.2023 voimaan tullut kaivoslain uudistus, jonka myötä kaivostoiminta jatkossa perustuu kunnan laatimaan asemakaavaan tai oikeusvaikutteiseen yleiskaavaan. Tämä merkitsee sitä, että kunta jatkossa päättää, kaavoitetaanko alue kaivoshanketta varten, ja kaavoituksessa määritellään kaivoshankkeen ja muiden maankäyttömuotojen suhde.

Talousvaliokunta korostaa, että ehdotuksen jatkokäsittelyn yhteydessä tulee varmistaa riittävä kansallinen liikkumavara ja se, ettei yritysten hallinnollinen taakka kohtuuttomasti kasva. Sääntelyn kansallisen täytäntöönpanon kannalta keskeiseksi nousee myös luvituksen nopeuttamisen vaatimien resurssien arviointi ja kohdistaminen. Niin ikään osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien sekä maanomistajien oikeuksien asianmukainen huomioiminen on olennaista hankkeiden paikallisen hyväksyttävyyden varmistamiseksi. Tämä edellyttää jäsenmaiden hallinnollisiin menettelyihin liittyvien erityispiirteiden sekä maantieteellisten, alueellisten ja paikallisten eroavuuksien huomioimista niin, että jäsenvaltioille jätetään riittävästi liikkumavaraa kehittää ja nopeuttaa kansallisia lupamenettelyjään.

Ahvenanmaan asema

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotus koskee toimialoja, joilla toimivalta kuuluu osin maakunnan ja osin valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Talousvaliokunta pitää tärkeänä varmistaa toimivallan jaon selkeys sekä maakunnan ja valtakunnan viranomaisten yhteistyön toimivuus ja korostaa ehdotuksesta johtuvan hallinnollisen taakan kasvun hillitsemistä.

Huoltovarmuus ja tietojen luottamuksellisuus

Valtioneuvoston kannassa on tunnistettu tarve varmistaa ehdotuksen yhteensopivuus Suomen huoltovarmuusjärjestelmän kanssa. Talousvaliokunta korostaa, että EU:n ja kansainvälisen tason materiaalin varautuminen täydentää ja tukee kansallista varautumista muttei korvaa sitä. Ehdotus merkitsisi tietojen keräämistä ja strategisten raaka-aineiden varastoja koskevaa raportointia komissiolle. Asetusehdotuksessa säädettäisiin myös tiettyjen tietojen julkaisuvelvoitteista avoimissa tietokannoissa tai verkkosivustoilla. Valiokunta korostaa, että ehdotuksen jatkovalmistelussa on varmistettava, etteivät julkaisuvelvoitteet tai komission tiedonsaantioikeus vaaranna kansallista varautumista kriisitilanteissa tai muutoin tietojen luottamuksellisuutta ja turvaluokitellun tiedon suojaamista.

Kestävä raaka-aineteollisuus ja kiertotalous

Ehdotus on Suomen näkökulmasta erityisen merkityksellinen maamme mineraalivarojen vuoksi. Suomi on vastuulliselle kaivostoiminnalle otollinen ympäristö paitsi geologisen potentiaalinsa myös vakaan ja turvallisen toimintaympäristönsä vuoksi. Keskeistä on lisäksi koko arvoketjun näkökulma: talousvaliokunta pitää tärkeänä kehittää paitsi kestävää kaivannaistuotantoa myös raaka-aineiden jatkojalostusta ja materiaalityöntä Suomessa ja EU:ssa. Samalla on todettava,

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2023 vp

ettei raaka-aineomavaraisuus ole Suomen tai EU:n osalta realistinen tavoite, mikä korostaa uusien strategisten kauppakumppanuuksien merkitystä kolmansien maiden kanssa.

Kaksoissiirtymästä johtuva kriittisten mineraalien kysynnän kasvu edellyttää toisaalta myös toimia neitseellisten raaka-aineiden tarpeen hillitsemiseksi. Tässä korostuu raaka-aineiden kestävä ja säästävä käyttö sekä kiertotalouden merkitys kansallisessa ja eurooppalaisessa raaka-ainehuollossa. Kiertotaloutta tulee edistää sekä EU:n että kansallisen tason toimilla, mm. tuotepolitiikan keinoin ja edistämällä kierrätysteknologioita sekä korvaavien raaka-aineiden kehittämistä ja tutkimusta. Tämä edellyttää myös TKI-rahoituksen kanavoimista kiertotaloutta edistäviin hankkeisiin.

Nyt käsiteltävän ehdotuksen konkreettiset kierrätykseen kohdistuvat toimet kohdistuvat pääosin kestromagneetteihin. Talousvaliokunta katsoo, että tässä yhteydessä tulisi ehdotettua laajemmin tunnistaa toimenpiteiden laajentaminen myös muihin raaka-ainerikkaisiin tuotteisiin sekä vaihtoehtoisten raaka-aineiden ja kierrätysteknologioiden kehittäminen ja käyttöönotto keinoina vahvistaa unionin kriisinsietokykyä sekä selvittää ehdotuksen suhdetta EU:n jätesäätelyyn.

Ehdotukseen sisältyy velvoitteita kansallisten kiertotaloutta koskevien toimeenpano-ohjelmien laatimisesta ja toteuttamisesta sekä erityisesti kaivannaisjätteitä koskevia selvitys- ja raportointivelvoitteita. Talousvaliokunta pitää ehdotusten tavoitetta tärkeänä mutta korostaa samalla, että neuvottelujen yhteydessä tulee varmistaa velvoitteiden tarkoituksenmukaisuus ja oikeasuhtaisuus suhteessa niiden vaatimaan työpanokseen.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetut komissiolle siirrettävät toimivaltuudet, mukaan lukien oikeus muuttaa strategisten ja kriittisten raaka-aineiden listaa, olisivat varsin laajoja. Talousvaliokunta pitää tärkeänä arvioida ehdotusten oikeasuhtaisuutta ja varmistaa oikeuksien tarkkarajaisuus.

Kriittisten mineraalien tuotannon edellytyksiin vaikuttavat nyt esitetyn sääntelyn lisäksi myös lukuisat muut EU:n sääntelyalueet ja rahoitusinstrumentit ja esimerkiksi kestävä rahoituksen taksonomia. Tältä kannalta sääntelyn ristikkäisvaikutusten arviointi ja johdonmukaisuuden varmistaminen on tärkeää. Myös alan toimintaympäristön kehittymisen ja ennakoitavuuden kannalta on keskeistä, että sääntely on selkeää ja ennustettavaa ja perustuu riittäviin vaikutusarviointeihin ja tietopohjaan.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto TaVL 2/2023 vp

Helsingissä 13.6.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
jäsen Sandra Bergqvist r
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Kaisa Garedew ps
jäsen Elisa Gebhard sd
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Janne Heikkinen kok
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Saara-Sofia Sirén kok
varajäsen Tomi Immonen ps
varajäsen Tere Sammallahti kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen